

O trestání a dělbě moci

Oprávnění trestat je snad nejvýraznější charakteristikou státu, podílejí se ostatně na něm všechny složky jeho moci. Zákonodárce určuje, jaké jednání je trestné a jaká trestní sazba má být u příslušného druhu trestného činu použita. Soudy ukládají tresty v konkrétních případech a moc výkonná prostřednictvím policie odhaluje trestuhodné činy. Mezitím balancuje státní zástupce, který by měl při respektu k vůli zákonodárce navrhnout soudu tresty přiměřené závažnosti konkrétní kauzy a současně dozoruje policii, aby trestní kauzy dostatečně a současně zákonně objasňovala.

Zdá se být notoriétou uvést, že justice musí respektovat trestní sazby stanovené zákonodárcem. K ukládání trestů nad uvedenou sazbu lze přistoupit jen v případě opakovaného spáchání zvláště závažného zločinu za splnění dalších podrobně specifikovaných podmínek (§ 59 trestního zákoníku), což v praxi nečiní vážnější interpretační problémy. Obtížnější je posouzení, kdy je na místě uložení trestu pod dolní hranicí trestní sazby. Oproti starému trestnímu zákonu neumožňuje trestní zákoník z roku 2009 použití základní trestní sazby, pokud okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby stanovené u kvalifikované skutkové podstaty reálně nezvyšuje stupeň společenské nebezpečnosti. Zbývá tak mimořádné snížení trestu odnětí svobody stanovené v § 58 trestního zákoníku, který umožňuje soudu uložit trest pod dolní hranicí sazby, pokud dospěje k závěru, že vzhledem k okolnostem případu nebo osobě pachatele by použití trestní sazby bylo nepřiměřeně přísné. Judikatura přitom poměrně logicky dovodila, že takové mimořádné snížení trestu s odkazem na okolnosti případu je možné, pouze pokud konkrétní skutek výrazněji vybočuje z obvyklých typicky se vyskytujících případů takových trestných činů. Až dotud se zdá být vše srozumitelné a logické.

Co když ale existují nepřiměřeně přísné trestní sazby u trestného činu, jehož skutkovou podstatu lze běžně naplnit jednáním v podstatě bagatelním, případně zcela zjevně „nehodným“ tak vysoké trestní sazby? Mám na mysli zejména případy trestných činů podpory a propagace terorismu podle § 312e odst. 1, 4 písm. a) trestního zákoníku a krádeže podle § 205 odst. 1, 4 písm. b) trestního zákoníku, resp. § 205 odst. 2 trestního zákoníku. Podpory a propagace terorismu se dopustí mj. ten, kdo veřejně schvaluje spáchaný teroristický trestný čin, přičemž pokud tak učiní veřejně přístupnou počítačovou sítí, je ohrožen sazbou pět až patnáct let. Typickými případy takového jednání je jednovětné schvalování konkrétního teroristického útoku sdílené na facebooku, případně doplněné politováním, že obětí nebylo více. Desítky případů takového schvalování se vyskytly zejména po útoku na Novém Zélandě v březnu 2019. Jsem silně přesvědčen, že kriminalizace takového jednání je správná, pravidelně se jej však dopouští osoby dosud bezúhonné a jinak řádně žijící. Poslat takového schvalovače na pět let do vězení (tak vysoký trest není možno podmíněně odložit) je zcela zjevně nepřiměřeně přísné. Můžeme ale argumentovat, že jeho jednání vybočuje z obvyklých případů, což je důvodem pro mimořádné snížení trestu, když právě výroky typu „dobře udělal, škoda, že jich nepostřílel víc“, jsou pro daný trestný čin zcela typické? Samotná bezúhonnost přitom také není důvodem pro mimořádné snížení trestu. Anebo mají soudy říct, že zákonodárce přestřelil, a proto jej nebudou respektovat a budou u tohoto trestného činu pravidelně ukládat mimořádně snížené tresty, kdy samotné souběžné uvedení posledně citovaného adverbia a adjektiva se jeví být kontradiktorní?

Mediálně sledovanější je ukládání trestů za krádeže (typicky v supermarketech) spáchané v době nouzového stavu, které jsou ohroženy trestem odnětí svobody v rozmezí dvou až osmi let. Pokud vláda nouzový stav vyhláší v případě „nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost“ mají soudy popřít, že čin byl spáchan v

době „události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí“, jak je uvedeno v § 205 odst. 4 trestního zákoníku? Uvedeného jednání se navíc pravidelně dopouštějí notoričtí recidivisté, kterým již byly opakovaně bezúspěšně ukládány alternativní tresty a u nichž tak fakticky nepřipadá do úvahy jiný trest než nepodmíněný. To posouvá moje úvahy k jiné trestní sazbě stanovené v § 205 odst. 2, tedy krádeži spáchané recidivistou, u níž není stanovena spodní hranice škody a pachatel má být postížen trestem od šesti měsíců do tří let. Je ale smysluplné ukládat, byť i notorickému zloději, za krádež jídla (nebo i flašky rumu) půlroční trest? Nestačilo by jednoměsíční uvěznění? Starý trestní zákon měl ostatně u tohoto trestného činu základní sazbu do dvou let, proč došlo v novém trestním zákoníku ke zpřísnění, netuším.

Závěr mého zamyšlení nebude příliš objevený. Pokud se v konkrétním případě jeví trest určený rozpětím trestní sazby nepřiměřeně přísný, bude na soudu a státním zástupci, aby uložil (resp. navrhl) trest mírnější a našel řešení, které mantinely vymezené zákonodárcem sice napne, ale ještě úplně nezlomí. Ten by se ale měl současně vyvarovat excesů typu výše trestní sazby u § 312e odst. 4 trestního zákoníku, jakož i zbytečné dolní hranice v případě § 205 odst. 2 trestního zákoníku. Zdá se však, že zákonodárce (ani Ministerstvo spravedlnosti) o nápravu těchto skutečností nejeví přílišný zájem a nechává na justici, aby si poradila, jak umí. Ta si jistě poradí, ale možná tím moc zákonodárná dobrovolně přenechává moci soudní roli, která jí zcela nepřísluší.

JUDr. Jan Lata, Ph.D.,
prezident Unie státních zástupců

Text byl uveřejněn v EPRAVO.CZ Magazine 1/2021

Další články:

- [Proč musí obhájce u soudu mlčet?](#)
- [Advokátní úschovy a kolektivní vina](#)
- [Buřty, pivo a nenávisť](#)
- [Kolegialita jako klíč k úspěchu](#)
- [O co aktuálně usiluje vedení ČAK?](#)
- [O důstojnosti advokátního stavu](#)
- [O úspěchu restrukturalizace rozhoduje čas](#)
- [Stojí LL.M. za to?](#)
- [Verba docent ...](#)
- [Hodiny tikají každému](#)
- [Justice před soudem](#)